

Čemu so jajca? Kdor kurje jajce najde, naj ga materi dá. Iz tujih gnejzdov ne smete jajc pobirati. Nikoli pa se ne smejo ptičji jajčki pobirati in pokončavati. Zakaj ne?

Kako pravimo oboročenemu jajcu? Kedaj dobivajo otroci pirhe? Kdo otrokom deli pirhe? Kaj pomenijo pirhi? Pirh je oprežilkano jajce. V jajcu sta pa rumenjaki in beljak s tankimi kožicami povita in s peščeno ali persteno lupino obdana; v njima je neki kal življenja prikrit, iz njega koklja ali tiček izleže živo pišče ali živega ptička. Jajce pomenja tedaj prihodno življenje — vstajenje. Kaj pomenja rudeča barva (kri, zatajevanje, terpljenje)?

Izgovarjajte besedo „jajce“ počasi! Kolikrat se ta beseda izreče, koliko zlogov ima? Koliko čerk ima prvi, koliko drugi glas? Štejte glase in čerke po perstih! Kteri glasnik ali katero čerko v tej besedi naj lože izgovarjate ali požete?

Glejte, naredil (namalal) vam bodem jajce na tablo (učitelj naredi o)! Primite čertalnik, naredite tudi vi več takih o! Ali ste že videli koló? Kóla imajo kolesa. Kakšno je mlinsko kolo? Napišimo kolo! Izrecite: „kolo“! Koliko koles ima beseda „koló“? Kaj je peto koló? Tudi pri pisanji ne sme biti petega kolesa (nepotrebnih ččkarij i. t. d.)

Kaj je to: „čez steno soli prosi?“ „Ako na kvišku veržeš, je belo, ko pade na tla, je rumeno?“

Ker ste bili pridni, bodemo danes zapeli:

Poziv k petji.

(Kanon.)

Pti-či-ce le-po nam pe-va - jo, k pe-tju pri-
jaz-no nas va - bi - jo.

Peter Hitzinger

(Znojemski, Podlipski)

v

slovstvu slovenskem.

VIII.

Da je Podlipskemu res najbolj v čislih bila vera in cerkev katoliška, o tem spričujejo nam živo spisi, ki jih je poleg „Zgodeb katoli-

ške cerkve" priobčeval naj več po Zg. Danici. — L. 1848 so državno prostost dobile vse verstva; glasiti so se jeli protestantje tudi v Ljubljani ter zidati svoj tempelj, češ, ako povekšamo si srenjo, povekšamo si tudi veljavo. V ta namen so med Slovenci razširjali knjigo, v slovenščini natisnjeno na Dunaju l. 1850: „Bramba evangeljske vere proti krivim usodkam spoznovavcov druge vere“, ki je bila poznej tudi v nemščini prenatísnjena v Ljubljani v tiskarnici Kleinmaier-Bambergovi pod naslovom: „Vertheidigung der evangelischen (? bolje bi se reklo rationalistischen) Grundsätze gegen die Vorurtheile (?) der Andersglaubenden (t. j. katoličanov)“. Tako je nemško zaznamnjel Hitzinger sam v Danici 1851 l. 51; slovensko pa že 1850 l. 48 v spisku: „Ni vsakimu duhu verjeti“. Kar je v tem spisku ob kratkem in v osnovi povedal, to je na tanko in podučno razložil potem v petnajstih pogovorih med duhovnim pastirjem in vernikom v Zg. Danici 1850 l. 49—51, pa 1851 l. 1—12 pod naslovom: „Edina pot v nebesa ali podučenje od razložkov prave katoliške vere memo drugih nekatoliških ver“. Ta veroznanski razgovor je velike pomembe, in prvi enak pogovor v našem jeziku je zložil Matija Kastelec (Castellez), kanonik v Novomestu, l. 1688 (Navuk Christianski, tu je, Enu nuznu Govorjente v' mei enim Ozhetam inu negovim lynam od te prave Vere, s' enim lepim pomenkovaniem eniga Chatolisch in Lutrisch zhlóvéka).

Pismeno pa tudi ustmeno so poskušali drugóverci, kako bi si pridobili več vpliva med Slovenci, in stermé so pripovedovali si katoličani o njih govorih na grobu; toraj jim pojasni Hitzinger 1851 v l. 16: „Kaj je od govorov na grobu misliti“. O posebnih priložnostih, pravi, so primerjeni in celo koristni; nikakor pa ne smejo biti tako pogostni, kakor pri evangeljcih, in sicer zato ne, ker so njih pastorji le služabniki besede, ne pa molitve in daritve, torej jim mora govor vse namestiti, in ker bi pogosti govori zgubili od svoje važnosti in veljavnosti. — Ko so novóverci gibati se jeli med Slovenci, se nekteri katoličani za novega nasprotnika še zmenili niso; nekteri so bili zavoljo nove vere v strahu; nekteri so se nad početki evangeljcev zlo serdili in rekli ktero prehudo; nekteri so jih celo prevzetno zaničevali. Tem nasproti piše Hitzinger, kako je prav misliti in ravnati zdaj, ko nam je zmošta vojsko napovedala zoper resnico, ter kaže v l. 17: „Kaj se nam žalostno zdi“. Katoličanom naše dežele vsem je napovedana vojska za vero, duhovna vojska, ki se ima goditi v tem, da bolj čujemo, resnice svete vere svetleje dokazujemo in čednosti kerščanskega življenja v djanji spolnujemo; žalostno pa se nam zdi, kar povemo iz ust priprostega človeka, kako da napačno ravnanje nekterih nasprotnikom orožje v roke daje, kako da na pr. po javnih porotnih sodbah, premehkem ravnanji s hudodelniki i. t. d. hudobiji dohaja nekakošna slóvitost in se njena ostudnost ljudstvu zgublja

iz občutka! — V tem smislu je v l. 24 poslovenil po A. Jarišu: „Ali je ena vera, kakor druga?“ Mladeneč spomladanski dan na trati Čoketa prebiraje méni že, da je ena vera kakor druga; v senci pod križem prikrit sedé pa se po obnašanji in besedvanji mimošedših ljudi — evangeljca, nemškokatoličana, juda pa rimskokatoličana prepriča, da ni ne ena vera kakor druga, da je zveličanje le v Kristusu križanem.

Opomnjeno je bilo v Danici, da bi bilo dobro razložiti, kaj pri svetnikih v pratiki in drugej pomenijo posebne znamenja, in koj se loti Podlipski tega, in v spisu: „Znaki ali znamenja svetnikov na podobah“ l. 35—42 razkaže a) splošnje, b) posebne znamenja svetnikov na podobah, in c) še nekatere druge znamenja v pratiki. „Poskušnja ta pa ni popolna, pravi sam, zakaj težko je najti pomen nekterih znamenj, ker podobarji se s pesniki vred radi na legende, sad bolj žive domišljije, obračajo, med tem ko so zdanji pisatelji življenja svetnikov radi tanki in izbirčni, in vse, kar se jim nekoliko negotovo ali čudno zdi, memo pušajo; starih legend pa ni vselej pri rokah, se iz njih podučiti. Kar tedaj v pričejočim spisu pomanjkuje, bo morebiti pozneje, ali pa komu drugemu dostaviti mogoče“. To se je zgodilo po Slov. Prijatlu l. 1858. — Kakor je l. 1848 pričeto „Versto Lavantinskih škofov z oziram v Solnograške nadškofe“ pletel dalje l. 1850 št. 2—26; tako je l. 1851 št. 47, 48 spregovoril vnovič „Nekaj od zamaknjenih“, ker je posebno velik hrum bil tedaj zastran zamaknjene na Gori pri Soderšici. Zmerno pa modro kaže o posebnem vzgledu, da a) v takih prikaznih ni prenaglo vsega verjeti in za čudno spoznati, b) takih prikaznin, dasiravno so gotove in zares čudne, ni po nespameti skazovati in raznašati, in c) kaj je misliti pri tacih od bolj ali manj pogostaega sv. obhajila.

Verno pa milo se je glasila tedaj tudi lira njegova, in kakor je l. 1850 koj na čelu v pesmi: „Klic cerkve v zgodnjo Danico“ o viharju protečem čolnu sv. Petra klical: O kaj prikrivaš cerkvi se, Danica? — Oberni v njo svoj mili obraz, Devica! — tako je l. 1851 zložil pesmico: „Marii, zgodnji danici:“

Ne skrivaj dalje, o Danica mila!
Predraziga obličja v sredi reve,
Ki božjo čedo stiska zdanje dneve,
Ne mudi s Sinam, ki si ga rodila.

Tam ovni čede so na ptujim, v ječi;
Pa tu in tam volkovi še dereči
Pripravljeni so v rop med čedo prosto.

Pastirja v Rimu cerkev je dobila,
De modro, serčno vodi nje zadeve;
Pa še proti navihita iz desne, leve,
Nad ovce, jagnjeta bi zdaj planila.

Ozri se, ki vse zmote si končala,
Pokazi Jezusa, de bo bežala
Pred njim vsa moč sovražna v temo gosto.

Izvirna je tudi t. 1850 l. 21: „O srečni vernitvi papeža Pija IX. v Rim“, kjer poje, da „So grešni Rim pred Babilon zovali, — So res mu zdaj vid Babilona dali. — Svet Oče pride spet na staro selo

— Pa izpolnjene še niso cerkve želje, — Še huda vojska zoper njo le
vstaja i. t. d. — V l. 33 je iz latinskega poslovenjena prekrasna: „Ave
maris stella — Zdrava morska zvezda“.

Zdrava morska zvezda,
Božja Mati zlata,
In Devica vedna,
Neba srečne vrata.

V ustih Gabriela
Klicana si zdrava;
Mir nam daj, za Evo
Ti si mati prava i. t. d.

Razun te je nekaj iz latinskega, nekaj iz nemškega poslovenil jih v
l. 3: Nesrečna večnost; l. 13: O terpljenji Jezusovim (Sv.
Alf. Lig.); l. 26: Duša po sv. obhajilu (Sv. Alf. Lig.); l. 34: Sv.
rešnje Telo, popotnica v večnost (Ob obhajilu bolnikov):

Pritecite, poklekните
Pred Gospoda tu na tla;
Počastite in molite
Svojiga Zveličarja.

Sveto, sveto, čez vse sveto
Jezusa rešnje Telo,
V testamentu, v zakramentu
V živ spomin postavljeno i. t. d.

L. 1851 št. 17: Velikonočna (Iz latinskiga): „Velikonočno Jag-
nje kristjani — Časté in hvalijo naj v sercu vžgani“ itd., — l. 26: O
godu ss. apost. Petra in Pavla (Iz latinskiga); l. 49; Hrepen-
enje po sv. raji (Sv. Alf. Lig.); l. 50: Živi plamen ljubezni
(Poleg sv. Janeza od križa), in: Vesela pesem Jezusu (Poleg sv. Jederti):

O Jezus, ves moj blagor ti!
Ljubezen sladka čez moči!
Serce po tebi vse gori,
Ko v tebi le se zveseli.

Ne zmaga zlato solnce te,
Ti umakne mila luna se,
Prijazno zarja zad ti je,
In tudi svitile zvezdice i. t. d.

Po Novicah 1850 je v l. 3: „Kmetijstvo in obertništvo
vkupej“ — povedal jo nekterim kmetom na besedo: „Kmet vse redí!
Ako bi kmeta ne bilo, kdo bo obstal?“ — kako neresnična in prevzetna
je ta govorica, ker prav za prav Bog, ki je zemljo stvaril in ji rodovit-
nost daje, nas vse redi, in ker je k človeškemu obstanju potreba tudi
drugih stanov. Ljudje naj si med seboj vsak po svojem vsi pomagajo,
posebej pa kmet in obertnik, toraj: kmetijstvo in obertništvo vkupej! —
Naslednje leto, ko so časniki pripovedovali od posebne bolezni ali ples-
nobe, která se je v Italiji in v Tirolih pokazala na grojzdji, sporoči
l. 39. iz Notranjega: „Bolezen na grojzdji že blezo pri nas“.—

Na prašanje: Zakaj ljudje konjskega mesá ne jedó? — je v Danici
l. 23: „Nekaj za radovedne“ iz zgodovine povedal jim, da so stari
Nemci in Sloveni svojim malikom posebno konje darovali; črnim ali hu-
dim bogovom so šli črni, belim ali dobrim pa beli konji. Tako so se
tudi pri nas na Krasu bogu Belinu beli konji darovali. Ker so se zastran
konj, njih opravljanja in jedi njih mesa tudi po prihodu kristjanstva mno-
ge vraže obdržati hotle, zato je cerkev jed konjskega mesa prepoveda-
la, da pa tista zapoved sedaj več ne velja. —

Kar koli se je v njegovi sosesčini storilo ali pripetilo znamenitega, vse je Podlipski zvesto sporočal v časnike domovini na čast ter rojakom v prid, na pr. v Novic. 1850 l. 37, 38: Slovesnost v jami pod Malim gradam pri Planini; Iz Notranjiga čestokrat od železnice, stare in nove cerkve na Verhniki; v Mitth. d. hist. Vereins: Reste oder Spuren ehemaliger Befestigung in Krain; 1851: Eine sehr alte Glocke; Ruinen alter Bauten; Neue Pfarrkirche in Oberlaibach. — Zlasti na tanko je o tej pisaril v Danici, in sicer l. 1850: Stalni kamen posvečen in vložen; l. 1851: Blagoslovljenje in l. 1852 št. 44: Posvečenje nove cerkve na Verhniki. — Kako vsestransko je res bilo Podlipskega opazovanje in prizadevanje, nam pa iz te dobe najlepše kaže pesmica njegova Novicam l. 1851:

„Za novo leto.“

Rad pratkar, novičar
Z vošilam se bliža,
De bogat petičar
Se k njemu poniža,
Mu dati šestico,
Še raji petico.

Pa v cunjah in kosih
Šestic me ne mika,
Petice ne tak bosih,
Ki moka jih stika.
Tak prvo vošilo:
Srebro je obilo!

Pa vojska vse tare;
So ušle dvajsetice;
Petice ni stare,
Ne nove šestice.
Mir vošim, in raji
Le meč naj bo v kraji.

Vse vojskne priprave
Hud strah nam le dajo;
Umetne naprave
Naj mesto imajo.
Živí naj kupčija,
Živí obertnija!

Prek mečev naj kuje
Se kmečko orodje;
To kmete naj sluje,
Ž njimi tud so gospodje!
Le vošim, kar treba
Še gor je od neba!

Še eno je polje
Brez časti, brez srebra,
Kjer dobre le volje
Gre trebuh pod rebra.
Naj šola domača
S pravico se plača!

Ko rečem: pravica,
Slovenšna se vzdigne;
Ta bodi resnica
Tud meni! pomigne.
Ah tvoja je sreča
Mi želja goreča!

Vsih želje spolniti
Sam eden ne more,
Svèt mnogih združiti
Da terdne podpore!
Zbor moder naj s slavo
Ukrepi državo!

Z močjó tak edino
Car vitezki čuje;
Narodov družino,
De res oblagruje.
Vse Bog gospodari,
Franc Jožefa vari!

To k novimu letu
Je moje vošilo;
Ne vém, po obétu
Če bo se spolnilo.
Vse Bog gospodari,
Vsih blagor obvari!